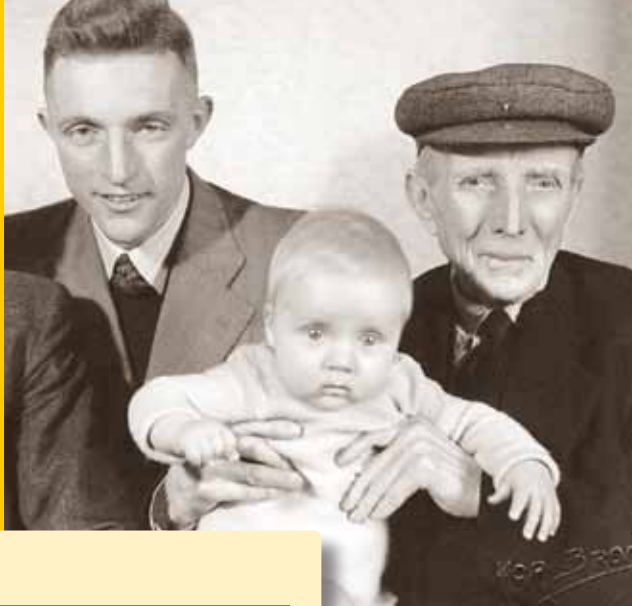

Marleen Schepers

WIJ van Jaargang 1935

kindertijd en jeugd

Wartberg Uitgeverij

1935- 1937

Geborgen babyjaren

Trots op het
eerste kleinkind.

Interbellum-baby's

Of we nu Maria of Johanna, Jan of Hendrik werden genoemd, wij kinderen van het interbellum kregen de naam van een van onze grootouders, of die van een tante of oom. Anna, Jantje, Cornelia, Neeltje of Nelleke, Wilhelmina, Aaltje, Grietje en Trijntje. Harrie of Johan, Henk, Willem, Pieter en Gerrit werden de namen van onze generatie.

In het nieuws

16 maart 1935

Adolf Hitler, die sinds 1933 de macht heeft in Duitsland, voert er de verplichte militaire dienst in en breekt hiermee het Verdrag van Versailles van 1919.

26 april 1935

De oprichting van Het Nationale Park De Hoge Veluwe en start van de bouw van het Kröller-Müller Museum zijn een feit.

15 december 1935

De Nederlandse wiskundeleraar Max Euwe (34) wordt wereldkampioen schaken.

1936

In de Sovjet-Unie is de Grote Zuivering in volle gang. Binnen vier jaar laat Stalin twee miljoen (vermoedelijke) vijanden van het socialisme vermoorden of verbannen naar de Goelag.

1936

Dichter Hendrik Marsman schrijft *Herinnering aan Holland*, met de bekende eerste zin: *Denkend aan Holland zie ik breede rivieren traag door oneindig laagland gaan*.

17 juli 1936

De Spaanse Burgeroorlog tussen de nationalisten en de Republikeinen begint.

1 augustus 1936

Adolf Hitler opent de Olympische Spelen in Berlijn. De zwarte Amerikaanse sprinter Jesse Owens wint vier gouden medailles, maar Duitse joden zijn uitgesloten van deelname.

8 september 1936

Prinses Juliana verlooft zich met de Duitse Bernhard van Lippe-Biesterfeld.

16 maart 1937

Willy Walden en Piet Muijselaar treden voor het eerst op als de komische dames Snip en Snap.

26 april 1937

Het eerste Duitse bombardement op burgers in Europa is een feit. In het Spaanse dorpje Guernica komen 2000 bewoners om het leven.

6 mei 1937

De zeppelin Hindenburg explodeert boven de oostkust van de Verenigde Staten: 25 van de 97 passagiers komen om het leven.

24 mei 1937

De start van de Wereldtentoonstelling in Parijs.

Een eigen wiegje is bijzonder.

Wij kwamen ter wereld met louter vrouwen om ons heen. De vroedvrouw of de baker was bij de bevalling. Soms was de dokter er, maar in elk geval de buurvrouw, die ons het eerste hemdje aantrok. Na enkele dagen werden wij met trots getoond aan de vrouwelijke buurtgenoten, bij het "kroamschudden" of het "met den krommen arm gaan".

Als baby lagen we aan het voeten-eind van het ouderlijk bed of in een eigen ledikantje. Een enkele keer stond er een wieg. Moeder gaf ons maandenlang borstvoeding. Soms voedde zij een tweede kindje uit de buurt mee, wanneer diens moeder geen melk had. Dat verliep via de wijkzuster.

Veilig in mama's armen.

Wanneer moeder in bed moest blijven, zorgde bijvoorbeeld een ongetrouwde zus voor het hele gezin. Een van onze zussen duwde ons voort in de kinderwagen: een laag, zwart model met een grote bak. Ons gezin uit de jaren 30 bestond uit ten minste vier kinderen, maar vaker waren het er een stuk of zes. En vooral in in katholieke gezinnen liepen er soms wel twaalf kinderen rond. Want daar was het gebruikelijk dat de pastoor af en toe langskwam om te kijken of er weer een nieuw paar laarsjes stond. We sliepen dan ook met veel kinderen op een kamer. Vaak met twee of drie in een strak opgemaakt tweepersoonsbed, of in de bedstee. Jongens en meisjes apart, natuurlijk.

Vier generaties gekiekt.

Een bidprentje als dierbare herinnering.

Johanna, Jan en Salomon

De gewoonte om een kind te vernoemen naar een van de grootouders, was vrij gebruikelijk. De roepnaam was vaak korter dan deze officiële naam. Zo werd het populaire Johanna bijvoorbeeld Anna, Annie of Jantje. Andere veelvoorkomende meisjesnamen waren Maria (7600 meisjes), Cornelia (2800) en Wilhelmina (2300), naar opoe of naar de koningin. Maar ook verkleinwoordjes daarvan en verkleinwoordjes op ie waren populair: Mia, Corry, Willy. Bij de jongens stond Johannes (7300) bovenaan in de lijst. Verder heetten de kleintjes Jan (4800), Cornelis (3500), Hendrik (3000), Willem (2500), Pieter (1960) en Gerrit (1880).

Er waren zelfs gewoonteregels voor. Bij het vernoemen van jongens had vaders familie voorrang, bij meisjes de familie van moeder. En velen zagen naamgeving als een politieke daad.

Onze geschiedenis had niet echt invloed op de naamgeving.

De Duitsers vaardigden in 1942 wel een verbod uit om kinderen meerdere ongewenste namen achter elkaar te geven, bijvoorbeeld Wilhelmina Juliana Beatrix Irene Bernardine. Ook Franklin en Winston waren toen niet toegestaan. Maar in de regel kwamen politiek beladen namen sowieso weinig voor.

Het sterftcijfer van zuigelingen was in vergelijking met de decennia ervoor flink gedaald, toch stierven gemiddeld nog vier op de honderd baby's vóór hun eerste levensjaar. In 1935 werden ruim 187.000 kinderen geboren. Maar liefst 29.000 kinderen overleden voor hun achttiende. Een groot deel daarvan waren Joodse kinderen, slachtoffers van de Holocaust. Hun namen: Salomon, Joseph en Jacob, Sara, Esther en Rachel.

De keuken van een stadswoning.

Ons huis, onze wereld

We woonden met ons gezin in de stad of in een van de vele dorpen. In de kleinere dorpjes woonden een paar duizend mensen, die hoofdzakelijk werkzaam waren in de landbouw. In de uithoeken van het land (zoals delen van Groningen, Drenthe en Zeeland) was het land nog schraal en het leven sober en hard. Toch konden de meeste mensen in hun eigen onderhoud voorzien, er was over het algemeen genoeg te eten. Op het platteland werd het ritme voornamelijk bepaald door de boeren, die zaaiden, oogstten, het graan dorsten en het tot brood lieten bakken bij de plaatselijke bakker.

Velen van ons hadden een gemengd boerenbedrijf met vee, fruit en aardappels. Iedereen uit de buurt kwam helpen met aardappels rooien. Dan hadden we wel een kleine dertig mensen over de vloer voor de warme middagmaaltijd.

Onze woning of boerderij werd verwarmd met een kolenkachel, die in de kamer of in de keuken stond en meestal ook diende als fornuis. De muren waren enkelsteens, dus 's winters werden de leidingen bedekt. Zo kon bevroren worden

De koperen ketel staat op het kachelfornuis.

Peuter op haar mooist.

voorkomen. Op het platteland hadden we een waterpomp, in de dorpen en steden was er stromend water. De kamers werden verlicht met petroleum-lampen of elektrische verlichting, die laatste soms op munten die we in een meterkastje wierpen. De wc was buiten: een stenen huisje dat tegen ons huis was aangebouwd of een houten huisje op de slootkant. Er lag krantenpapier voor de billen. Moesten we 's nachts plassen, dan gingen we op de po. We wasten ons in de keuken, met kleizeep.

Crisis en de kampen

In 1930 telde Nederland 100.000 werklozen; in 1936 waren het er 480.000, de helft van de mannen die konden werken. Daarna daalde dit aantal wel enigszins, maar tot in de oorlog bleven honderdduizenden mannen werkloos. Deze grote werkloosheid betekende veel armoede, vooral in de grote steden. Het alcoholmisbruik, al vanaf de negentiende eeuw een probleem in geïndustrialiseerde gebieden, zorgde voor heel wat sociale ellende. Wel bestond er minimale werklozensteun van de overheid. Hiertegenover stond dat werklozen moesten deelnemen aan de werkverschaffing. Wegen en bossen aanleggen, kanalen graven, land ontginnen, havens dempen: de werklozen verrichtten in het hele land zware lichamelijke arbeid, tegen een hongerloon.

Grote stadsparken zoals het Amsterdamse Bos, kwamen op die manier tot stand.

Maar bijvoorbeeld ook de Wadden, de Afsluitdijk, het Twentekanaal en de Drentse heide. Ook mannen die oorspronkelijk bijvoorbeeld dokter waren, ontkwamen niet aan de werkverschaffing, en moesten de schep ter hand nemen.

De uitvoering van de werkzaamheden werd meestal overgelaten aan de Koninklijke Nederlandsche Heidemaatschappij. De eerste tijd was de behandeling door de opzichters ruw. Mannen die staakten, een slechte gezondheid hadden of te laat kwamen, werden zonder pardon uitgesloten. Voor hen zat er niets anders op dan aan te kloppen bij de armenzorg.

De tewerkgestelde mannen waren weken van huis en verbleven in barakkenkampen, die de regering had laten bouwen. Sommige van deze kampen werden later afgebroken, andere deden tijdens de oorlog dienst als gevangenkamp en waren daarna een tijdelijk woonoord voor mensen uit voormalig Nederlands-Indië.

Aan het werk als schilder.

Vader verdient de kost

Als vader werk had, werkte hij zes dagen per week en meestal ook nog 's avonds. Hij ging te voet naar de sigarenfabriek, de steenfabriek of de timmerwerkplaats. Vaders hadden een ambacht: waren

Opa draagt ook een steentje bij.

huisschilder, timmerman, kleer- of zeilmaker. En ze combineerden diverse werkzaamheden of handel-tjes om de kost te verdienen. Een timmerman maakte in de avonduren ladders voor de verkoop en de schilder kluste na het werk en op zaterdag bij.

Had vader "de boord om", dan ging hij naar kantoor op de fiets, met zijn broodtrommeltje achterop, voor tussen de middag. De vaders op het platteland waren boer, turfmaker of landarbeider. Was er een eigen bedrijf, dan had het meerdere functies.

De trouwfoto van vader en moeder.

Een buurvrouwenpraatje over de schutting.

Zo was een autobedrijf tegelijkertijd taxibedrijf en ziekenvervoerbedrijf. Een huisslachter was zowel vleesleverancier als pluimvee- en eierenhandelaar.

Wanneer vader niet kon werken omdat hij ziek was of invalide, of wanneer een van de ouders was overleden, was het bittere armoede. Had vader geen baan, dan was ons gezin afhankelijk van de steun. Daarvan konden we nauwelijks leven. Creatieve gezinnen maakten alles zelf. Het bezit van een moestuintje was een zegen. Buurvrouwen hielpen elkaar onderling uit de brand. De zorg voor armen, zieken en ouderen was voornamelijk een zaak van gemeenten, particuliere organisaties, kerken en kloosterorden. Kon een kerkelijk gezin niet rondkomen, dan werd er een brief geschreven aan de diaconie, waarin op nederige toon van de armoede werd verhaald, om zo voor een bijdrage in aanmerking te komen.

Prominenten geboren in 1935

- 08-01 Elvis Presley**
VS – rock-'n-rollzanger
- 23-01 Joop van Zijl**
*NL – journalist
en nieuwslezer NOS Journaal*
- 29-01 Piet Olofsen**
NL – atleet
- 09-02 Annemie Heymans**
NL – kinderboekenschrijfster
- 26-02 Jacques Commandeur**
NL – acteur
- 17-03 Ab Geldermans**
NL – wielrenner en ploegleider
- 17-03 Letty Kosterman**
NL – presentatrice
- 25-03 Peter van Straaten**
NL – cartoonist en schrijver
- 01-04 Hans Boswinkel**
NL – acteur en regisseur
- 08-04 Ted de Braak**
*NL – presentator
en cabaretier*
- 19-04 Dudley Moore**
ENG – acteur en muzikant
- 20-04 Henk Elsink**
NL – cabaretier en schrijver
- 21-05 Terence Lightfoot**
ENG – jazzmuzikant
- 27-05 Luud Schimmelpennink**
NL – politicus (Provo) en ontwerper
- 05-06 Misha Mengelberg**
NL – pianist en componist
- 28-06 Aad van den Heuvel**
NL – presentator en schrijver
- 06-07 dalai lama (Tenzin Gyatso)**
– boeddhistisch leider
- 09-07 Wim Duisenberg**
NL – econoom en politicus
- 17-07 Donald Sutherland**
VS – acteur
- 16-08 Freek van Muiswinkel**
NL – acteur
- 31-08 Leen Pfrommer**
NL – schaatscoach
- 06-09 Sigrid Koetse**
NL – actrice
- 10-09 Paul van Vliet**
NL – cabaretier
- 15-09 Peter Vos**
NL – tekenaar
- 29-09 Jerry Lee Lewis**
VS – rock-'n-rollzanger en -pianist
- 01-10 Julie Andrews**
ENG – actrice
- 12-10 Luciano Pavarotti**
ITA – operazanger
- 08-11 Alain Delon**
FR – acteur
- 01-12 Woody Allen**
VS – filmregisseur en acteur

1938- 1940

Kleuteren, thuis en op straat

Een dorpsfereel.

Rondscharrelende kleuters

Spelen betekende voor ons vooral buiten spelen. Binnen spelen deden we nauwelijks. Er was eenvoudigweg niet veel ruimte en nauwelijks speelgoed. Bovendien liepen we dan moeder maar in de weg. Zij was altijd bezig in huis. Dus we gingen mee naar buiten – 's zomers veelal op blote voeten – met onze broers en zussen, die ons op sleeptouw namen. De buurkinderen waren ook op straat, dus we vermaakten ons wel. We speelden met het kapotte servies

In het nieuws

1938

De boeken *Karakter* van F. Bordewijk en *Het been* van Willem Elsschot worden gepubliceerd.

24 februari 1938

In Amerika verschijnt de eerste tandenborstel van nylon op de markt.

30 september 1938

Het Verdrag van München tussen Frankrijk, Groot-Brittannië, Duitsland en Italië wordt ondertekend. Een poging om de vrede in Europa te bewaren.

9 november 1938

Het is Kristallnacht in Duitsland. SA-leden en burgers vallen joden aan en vernielen duizenden joodse winkels, bedrijven, woningen en synagogen.

27 februari 1939

De Britten, onder leiding van Chamberlain, erkennen de nationalistische regering van Spanje. Op 1 maart roept Franco het einde van de Spaanse Burgeroorlog uit.

28 augustus 1939

De Nederlandse regering kondigt de algemene mobilisatie af. Omdat de spanning in Europa oploopt, worden 400.000 mannen onder de wapenen geroepen.

3 september 1939

Het begin van de Tweede Wereldoorlog. Twee dagen na de invasie van Polen door de Duitse troepen verklaren Groot-Brittannië en Frankrijk de oorlog aan Duitsland.

10 mei 1940

De Duitsers vallen Nederland binnen. Op 14 mei wordt Rotterdam plat gebombardeerd: 800 mensen komen om en 80.000 raken er dakloos. Nederland capituleert een dag later.

28 juli 1940

De Nederlandse regering in ballingschap verzorgt vanuit Engeland voor het eerst een uitzending van Radio Oranje. Koningin Wilhelmina spreekt het Nederlandse volk moed in. De BBC stelt dagelijks 15 minuten beschikbaar.

oktober 1940

De eerste anti-joodse maatregelen worden doorgevoerd in Nederland, waarmee de Duitsers de vrijheid van de joden inperken. Ze mogen om te beginnen niet meer naar de markt en geen eigen bedrijf hebben.

15 oktober 1940

Première in New York van *The great dictator*, de film van en met Charlie Chaplin.

Alle vrijheid om te spelen, op de klinkerstraat.

dat buiten op de ashoop werd gegooid of met stokken en takken. Een enkel jongetje fietste rond op een driewieler: wat een geluk! En een enkel meisje had een pop, die nam ze niet mee naar buiten natuurlijk. We hadden geen knuffel, hooguit een lap die als zodanig diende.

Als kleuter ging een enkeling van ons naar de Fröbel- of kleuterschool, vooral in de stad. Meestal bleven we echter gewoon thuis. Wanneer moeder in verwachting was, merkten we daar als kleintjes niet veel van. Er werd ook niet over gesproken. We waren blij met de komst van de baby, want nu hoorden wij ook een beetje bij de "groten". Soms maakten we mee dat een babyzusje of -broertje stierf. Dat was heel verdrietig, maar ook hierover werd verder niet gesproken. Het kindje – een poppetje nog – lag dan opgebaard in een kistje of doos. De baby die erna kwam, kreeg dikwijls dezelfde naam als het overleden kindje.

WIJ van Jaargang 1935

Vol spanning en verwachting, zo blikten we destijds in de toekomst! Kijk samen met ons terug op die eerste 18 levensjaren – uw kindertijd en jeugd!

Jaargang 1935 – Wij Interbellum-kinderen werden geboren in een moeilijke economische en politieke tijd. De tegenstellingen in de wereld waren groot. Onze ouders hadden het niet makkelijk. Voor ons was de wereld nog overzichtelijk. We groeiden op in grote gezinnen en er was altijd wel een broer, zus of buurkind in de buurt om mee te spelen. Kansen benutten, dat was de instelling van onze ouders. Het waren jaren tussen hoop en vrees, waarin Wij van Jaargang 1935 opgroeiden.

Marleen Schepers neemt u mee terug naar uw kindertijd. Ingebed in de politieke en maatschappelijke gebeurtenissen van die periode, kijkt ze met u terug op die bijzondere jaren van uw jeugd.

ISBN: 978-3-8313-2935-9

9 783831 329359

€ 13,95 (NL)

